

Danuta Naruszewicz-Lesiuk, Andrzej Zieliński

PROF.ZW.DR HAB.MED. WIESŁAW MAGDZIK (1932-2015) NESTOR POLSKIEJ EPIDEMIOLOGII

W dniu 29 listopada 2015 zmarł prof.dr hab. med. Wiesław Magdzik, wybitny epidemiolog, były Dyrektor Państwowego Zakładu Higieny, wielce zasłużony dla doskonalenia merytorycznego poziomu pracy służby sanitarno-epidemiologicznej w Polsce, przez wiele lat członek zespołu redakcyj-

nego Przeglądu Epidemiologicznego.

Wiesław Magdzik urodził się w Warszawie 1 lutego 1932 r. w rodzinie nauczycielskiej. W 1950 r. uzyskał świadectwo dojrzałości po ukończeniu liceum o profilu przyrodniczym im. Stefana Batorego w Warszawie.

Studia medyczne na Oddziale Sanitarno-Epidemiologicznym Wydziału Lekarskiego w Akademii Medycznej w Warszawie ukończył w 1955 r. Jako absolwent Oddziału San-Hig, na wniosek dr Jana Kostrzewskiego, współorganizatora tego Oddziału, już w dn.2 listopada 1955 r. został zatrudniony w Państwowym Zakładzie Higieny na stanowisku technika-laboranta. Po zaliczeniu wszystkich końcowych egzaminów uzyskał dyplom lekarza medycyny w dn.26 marca 1956 r., co było podstawą przeniesienia Go na stanowisko młodszego asystenta.

W okresie od października 1958 r. do października 1960 r. w ramach czynnej dwuletniej służby wojskowej pełnił funkcję inspektora sanitarnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na terenie Dolnego Śląska z siedzibą we Wrocławiu. W okresie od listopada 1960 r. do lutego 1962 r. pracował jako lekarz epidemiolog Dzielnicowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej Praga-Południe w Warszawie. W tym czasie tzn.7 kwietnia 1961 r. uzyskał drugi stopień specjalizacji z epidemiologii. W marcu 1962 r. został służbowo przeniesiony do pracy na stanowisku Kierownika Centralnej Kolumny Sanitarno-Epidemiologicznej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej.

W 1965 roku, w sierpniu został zatrudniony w Zakładzie Epidemiologii PZH na stanowisku adiunkta.

W 1970 r., również w sierpniu, wrócił do pracy w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej na stanowisko wicedyrektora Departamentu Sanitarno-Epidemiologicznego – a w latach 1972-1978 Dyrektora Departamentu Inspekcji Sanitarnej.

W 1979 r., w związku z przejściem na emeryturę prof. Jana Kostrzewskiego, kierownika Zakładu Epidemiologii PZH, Dyrektor PZH prof. Włodzimierz Kuryłowicz zaproponował objęcie tego stanowiska prof. Wiesławowi Magdzikowi.

W Państwowym Zakładzie Higieny, oprócz kierowania Zakładem Epidemiologii w latach 1980-1981 pełnił funkcję wicedyrektora PZH kierując pracami tzw. pionu mikrobiologiczno-epidemiologicznego Instytutu, a od marca 1981 r. do końca 1990 r. był dyrektorem PZH. Z pozycji dyrektora Instytutu podsumował wyniki realizacji Programu Międzyresortowego MR-12 „Wpływ skażeń środowiska na zdrowie i życie człowieka” koordynowanego przez PZH w latach 1976-1980. W latach 1986-1990 nadzorował wdrożenie Centralnego Planu Badawczo-Rozwojowego CPBR 11.12 „Zapobieganie niekorzystnym skutkom zdrowotnym skażeń środowiska człowieka”.

Bardzo prestiżowe zadania nadzorowania realizacji tych Programów nie przeszkodziły Mu w podjęciu porządkowania wewnętrznych spraw Instytutu. Do najpilniejszych należało zadbanie o materialną kondycję Instytutu, m.in. fatalny stan budynków PZH, zwłaszcza budynku C przy Chocimskiej 24, zbudowanego w latach 20. przez Fundację Rockefellera na siedzibę Państwowej Szkoły Higieny – wymagał natychmiastowego remontu, m.in. konstrukcji dachu. Największe Zakłady, włącznie z laboratoriami – Zakład Badania Żywności i Przedmiotów Użytku został przeniesiony do zastępczej siedziby w Instytucie Żywności i Żywnienia, a Zakład Higieny Komunalnej przeniesiony z budynku C do pomieszczeń należących do PZH na ul. Wolność.

W tych zaimprovizowanych warunkach, ku zaskoczeniu nadrzędnych władz PZH, Instytut wywiązał się z zaplanowanych przed rozpoczęciem remontu prac. Mimo licznych trudności – np. prace remontowe musiały uwzględniać m.in. wymagania konserwatora

zabytków – remont kończono sukcesywnie – poszczególne Zakłady wróciły do macierzystego budynku.

Wiesław Magdzik jako dyrektor uważał za swój obowiązek stworzenie warunków kontynuowania misji powołanego w 1918 roku Instytutu Epidemiologicznego – jako centrali metodyczno-naukowej i szkoleniowej dla terenowej służby sanitarnej kraju. Dlatego zadbał o utrzymanie ścisłej współpracy PZH ze stacjami sanitarno-epidemiologicznymi w całym kraju. Stworzono w Instytucie możliwości dla kolegów z terenu specjalizowania się w dziedzinie epidemiologii, higieny, a w późniejszym okresie zdrowia publicznego. W Instytucie organizowano kursy specjalizacyjne, seminaria, sesje egzaminacyjne, ale też kursy unifikacyjne, doskonalące i inne. Wydawano tzw. zeszyty metodyczne i inne tego rodzaju materiały.

Wiesław Magdzik sprawdził się w wielu dziedzinach pracy – ale przede wszystkim był epidemiologiem. Od strony formalnej - drugi stopień specjalizacji w dziedzinie epidemiologii uzyskał 7 kwietnia 1961 r. Wyprzedziło to uzyskanie w dn.10 marca 1959 r. specjalizacji pierwszego stopnia z chorób zakaźnych. Stopień doktora nauk medycznych nadano Mu 8 czerwca 1965 r. na podstawie przedstawionej Radzie Naukowej PZH rozprawy pt. „Kontrolowane szczepienia przeciw durowi brzuszemu. Epidemiologiczna ocena porównywalności grup osób szczepionych różnymi szczepionkami”. Promotorem rozprawy był prof. dr Jan Kostrzewski. Stopień naukowy doktora habilitowanego nadała Mu Rada Naukowa PZH uchwałą z dn.24 marca 1971 r. m.in. na podstawie przedstawionej rozprawy habilitacyjnej pt. „Epidemiologiczna ocena następstw wirusowego zapalenia wątroby”.

W tej pracy W. Magdzik wykazał, że zapobieganie i zwalczanie wzw w Polsce jest mało efektywne i wymaga zasadniczej zmiany. Koncepcję poprawy tej sytuacji przedstawił w projekcie „Program zapobiegania i zwalczania wzw na lata 1976-1980”. Program przedstawiony Departamentowi Inspekcji Sanitarnej MZiOS został poddany szerokiej dyskusji wśród specjalistów. W dn.23 lutego 1973 r. Prezydium Rządu zatwierdziło ten program do realizacji w kraju. Wdrożenie do stosowania w praktyce tego programu w Polsce przyczyniło się w czasie kilku lat do zmniejszenia liczby zachorowań na wzw o kilkadziesiąt procent. Pozytywne w skutkach doświadczenie Wiesława Magdzika w dziedzinie zapobiegania wzw WHO zdecydowało wykorzystać poza terenem Polski – a mianowicie na terenie Mongolii w zapobieganiu wzw typu A i typu B – W. Magdzik był tam delegowany w latach 1979 i 1990.

Jako epidemiolog praktyk brał udział w zwalczaniu różnych epidemii w kraju i na świecie. Szczególne znaczenie miał Jego udział w zwalczaniu epidemii ospy prawdziwej w Gdańsku w 1962 r. i we Wrocławiu w 1963 r. Jako paradoks należy potraktować fakt, że

już w 1974 r. brał udział z ramienia Biura Regionalnego WHO na Południowo-Wschodnią Azję (SEARO) w pracach zmierzających do eradykacji ospy prawdziwej – pracował w stanie Bihar, w dystryktach Dhanbad i Hazaribagh. W 1976 r. ŚOZ przyznała Mu w związku z tym Order Rozdwojonej Igły (Order of the Bifurcated Needle WHO).

Jako epidemiolog przez całe życie zawodowe był zainteresowany problematyką szczepień – dlatego też miał duży udział we wdrożeniu w Polsce szczepień przeciw poliomyelitis. W 2001 roku opublikował „Program eradykacji poliomyelitis – realizacja i perspektywy”. W 2002 roku brał udział w Konferencji naukowej zorganizowanej w PZH 8.10.2002 r. z okazji podpisania certyfikatu eradykacji poliomyelitis w Regionie Europejskim w Kopenhadze 21.06.2002 r. W tym czasie opublikował „Możliwość odrodzenia ospy prawdziwej na świecie jako konsekwencja ewentualnego ataku bioterrorystycznego” (Przegl Epidemiol 2002;56, Supl.3:5-11).

Jeden z Jego byłych doktorantów (W. Magdzik był promotorem 8 prac doktorskich) pracujący nadal w stacji sanitarno-epidemiologicznej podsumował lakonicznie tę działalność – „uświadomił znaczenie i wyegzekwował stosowanie łańcucha chłodniczego w dystrybucji szczepionek i podniósł do rangi wiodącego problemu w pracy służby zdrowia egzekwowanie skutecznej sterylizacji – przede wszystkim to poprawiło sytuację epidemiologiczną chorób zakaźnych w Polsce”.

W ostatnich latach często słyzy się określenie – translacja, translator – jest to osoba, która przybliży ogółowi wyniki, niekiedy bardzo wyrafinowanych, specjalistycznych badań naukowych – badań o charakterze podstawowym. Umiejętność translacji w dużym stopniu posiadał Wiesław Magdzik – z tym, że wykorzystywał to w celu umożliwienia przyswojenia „nowości” osobom zaangażowanym w zapobieganie/zwalczanie zakażeń, chorób zakaźnych. Jako przykład może służyć wydane w 1984 r. opracowanie (jako współautor prof. A.Nowosławski) „Informacja na temat zespołu nabytego upośledzenia odporności AIDS” lub w z 2001 r. „Encefalopatie gąbczaste (choroby prionowe u ludzi” i „Czy istnieje ryzyko zagrożenia białkiem prionowym BSE „ (wsp. z J.Ślusarczykiem).

Wiesław Magdzik w latach 1956-2005 opublikował 240 prac, z których 46 dotyczyło szczepień ochronnych. Wiele z nich było uzasadnieniem dla wprowadzenia nowych szczepionek, omawiały problem bezpieczeństwa szczepień i domniemyanych odległych odczynów poszczepiennych.

Z inicjatywy prof.W.Magdzika opracowano dzieło zbiorowe pt. „Wakcynologia”, książka redagowana przez prof. W. Magdzika, prof. D. Naruszewicz-Lesiuk i prof. A. Zielińskiego ukazała się w 2005 r., a jej

poszerzone i zaktualizowane wydanie drugie ukazało się już w 2007 roku.

Również z inicjatywy W. Magdzika i pod Jego redakcją w 1982 r. ukazało się opracowanie o charakterze vademecum pt. „Zapobieganie i zwalczanie chorób zakaźnych i pasożytniczych”.

Wzorem dla tego vademecum było opracowanie „Control of communicable diseases of man”, które jest wydawane w USA od 1917 r. co kilka lat. W Polsce ukazało się 7 opracowań – ostatnie współredagowane przez W. Magdzika – wydanie 5. w 2004 r.

Na szczególną uwagę zasługuje opracowanie zbiorowe pod redakcją J. Kostrzewskiego, W. Magdzika i D. Naruszewicz-Lesiuk pt. „Choroby zakaźne i ich zwalczanie na ziemiach polskich w XX wieku” wydane przez PZWL w 2001 r. Jest to ostatnia praca, w której przygotowaniu uczestniczył prof. Kostrzewski.

W 2002 r. Wiesław Magdzik przeszedł na emeryturę w głównym miejscu zatrudnienia – PZH. Ale już we wrześniu został zatrudniony przez Uniwersytet w Antwerpii w Międzynarodowym Zespole powołanym przez Komisję Europejską do opracowania zasad postępowania przeciwepidemicznego przeciw wzw typu A i typu B. W Zespole pracował do sierpnia 2005 r. Do końca roku akademickiego 2009-2010 pracował jako nauczyciel akademicki w Wyższej Szkole Umiejętności w Kielcach i Lubelskiej Szkole Wyższej im. Króla Władysława Jagiełły w Lublinie.

W 2010 r. prof. W. Magdzik uległ wypadkowi, którego skutki spowodowały trudności w chodzeniu, co zdecydowało o Jego wycofaniu się z czynnego udziału w pracy.

Jak z perspektywy wielu lat postrzegał swoje życie zawodowe opowiedział w opublikowanych w 2006 r. wspomnieniach pt. „Mój flirt z medycyną”.

Jak był postrzegany na terenie Instytutu, z którym był związany przez całe życie zawodowe? Prof.dr hab. Jan Krzysztof Ludwicki na posiedzeniu Rady Naukowej PZH, w dniu 10.11.2005 r. wygłosił laudację z okazji 50-lecia pracy W. Magdzika, której fragment zamieszczamy poniżej:

„Dla nas jednak, mam na myśli pracowników Państwowego Zakładu Higieny i również siebie, najważniejsza była praca prof.dr hab. Wiesława Magdzika jako Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny w bodajże najtrudniejszym dla tego Instytutu, jeśli nie liczyć II Wojny Światowej okresie, tj. w latach 1980-1990. W ponurym okresie stanu wojennego i wszechobecnym represji profesorowi Wiesławowi Magdzikowi udawało się z niezwykłą zręcznością chronić działające w PZH podziemie solidarnościowe przed represjami. Wiem dobrze, że doświadczenia z tego okresu były dla Profesora bardzo gorzkie i nie przez wszystkich właściwie doceniane”.

Profesor Wiesław Magdzik zmarł nagle w dniu 29.11.2015 r. Msza pogrzebowa odbyła się w dn. 9.12.2015 r. w Kościele Św. Stanisława Kostki na Żoliborzu – po czym Prochy Zmarłego złożono w grobie rodzinnym na Komunalnym Cmentarzu Północnym w Warszawie.

W imieniu pracowników i Rady Naukowej PZH pożegnał Go prof.dr hab. Mirosław Wysocki, Dyrektor PZH. Oto końcowy fragment wypowiedzi: „Był przyjazny ludziom, bardzo koleżeński, szanował ludzi, pomagał i wspierał radą – ale przede wszystkim mobilizował współpracowników do znalezienia swego miejsca w zawodzie i w środowisku. Z całą pewnością zdał w tym względzie z najwyższą oceną egzamin jako uczeń profesora Jana Kostrzewskiego. Teraz – od dziś Jego osoba, Jego praca w Państwowym Zakładzie Higieny są już historią – ale historią, która składa się na prestiż zarówno naszego Instytutu, jak i całej służby sanitarnej w kraju.

Profesorze, kolego, przyjacielu – pozostaniesz w naszej pamięci – Wiesławie Magdziku – żegnamy – spoczywaj w spokoju”.

Otrzymano: 18.01.2016 r.

Zaakceptowano do publikacji: 15.02.2016 r.

Adres do korespondencji:

Prof.dr hab.med. Danuta Naruszewicz-Lesiuk
Zakład Epidemiologii NIZP-PZH
ul.Chocimska 24, 00-791 Warszawa
tel.22 54 21 222

